

„...ez már az aranykorból a vaskorba csúszott ember alkonyérezete.” – olvasom Villányi G. András sorait hajnaltájt egy tizenkettedik századi esztétikai tü-neményről. Mintha a máról beszélne *Tükröződések* című kötetének előszavá-

66 Papp Máté

VASKORI FÉNYŰZÉS

Szaigjő szerzetes – Villányi

G. András: *Tükröződések*

ban a kortárs magyar költő, műfordító a fényűző életét vándorszerzetesként hátra hagyó lírikus, Szaigjő Norikijo (1118–1190) történelmi háttéréről szólva. S olybá tűnik, 2011-ben kiadott, a japán mester műveinek fordításait, valamint saját írásait párhuzamosan

közlő (már kivitelezésében is rendkívüli művességet tanúsító) könyvecskéjével ő maga is mintegy életvitelszerűen kapcsolódik – legalábbis a belső ösvények bejárásának fáradhatatlan szerzői szándékát, illetve mindazokat az előtanulmányokat tekintve, melyeket a Kóbé egyetemen és a tokiói Taisó buddhista egyetemen végzett – ahhoz a *köztességhez*, melyből Szaigjő szellemisége annak idején elszármazott.

Sári László *Kelet és nyugat logikája* című előadásában – részben kötődő átfogó munkájának (*Dilettánsok történelme*. Corvina Kiadó, 2020.) közért-hető, illusztratív attitűdjét előtérbe helyezve – a címben jelzett kétféle kul-túra és gondolkodásmód személyközi-szellemi struktúráit az arisztotelészi filozófia alapvetésének kiterjesztésével szemlélteti: az individuális és kollek-tív döntések gyorsaságát és hatékonyságát elősegítő állítás/tagadás kettő-ségének úgynevezett *kizárt harmadik* elvét a nyugati, a *köztes harmadik* szellemiség szemlélődő tudattartalmait, formuláit pedig a keleti humán kon-díciókhoz sorolva. Mindennek tükrében Villányi G. András *elfajzott európai rokonlélekként* nemcsak a kizárólagosságra törő nyugati (Sári kifejezésével *fausti*) emberkép látens letéteményeseként van jelen a Szaigjő által kitapo-sott szellemi térben, hanem a komplementer, avagy kiegészítő keleti világkép attitűdformálójaként is, nemkülönben az elérni kívánt Buddha-természet Bardo-jában vándorolva; ami a kétes kimenetelű személyes egzisztencián túl mindinkább egy teljességre törekvő – jelen esetben akár interperszonálisnak is nevezhető – esztétikai *köztes létet* feltételez. „Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a kor emblematisz alakja a megvilágosodást kereső szerzetesé, aki nem ritkán ízig-vérig esztéta és művész is volt. Ekként a vallásos és esz-tétikai útkeresés szinte elválaszthatatlanul eggyé vált számtalan városi és társadalmi életformát otthagyt, a beteljesedést remeteként megvalósítani igyekvő ember számára.” – olvasom még az előszóban, majd Villányi (Szaigjőt

visszhangzó) prológusában „az Út démona” kifejezés üti meg a szememet; némileg ugyancsak a már említett fausti jelleget erősítve mindabban az érzethalmazban, amit a kortárs magyar költészeti produktumokhoz képest valóban különutas szövegegység hordoz, s amely megannyi szálát bolygathat meg a sorsukat hasonló csapás(irány)ok mentén gombolyító, járatlanságukat – a jártért – elhagyó útítársakban. „Elindulni annyi, mint kilépni. Kilépni a keretéből, a külső és belső öntőformákból. Átlépni önmagadat. Hátrahagyni a bábót, az álcát. Életedet felkínálad az ismeretlen oltárán. Az útra kelés a megismerhetetlen és örökké idegen élet maradéktalan felvállalása. A vélt biztos helyett bólintasz a bizonytalanra. Akár a lecsapó halálnak is igent biccentesz. Mindenekfölött reménykedsz, hogy az Úton meghallod a létezés legmélyebb bugyraiból felszálló dallamot. A kristályhangot, mely csak a teljes elveszettség vajúdjó gyönyörűségéből törhet fel.” (21.)

Egy időben és térben ennyire távoli, nem csupán metafizikailag, földrajzilag is mérhetetlen távlatokat bejárt szellemtestvért kísér(t)ő utazás örvén felmerülhet bennünk az *egeret vajúdjó hegyek* látképe. Hiszen Szaigjő szerzetes (klasszikus japán versformában, a *vaka*-ban írt) miniatűrjei könnyedén a messzeségbe tűnhetnek a „nagyravágyásában” eltörpülő, beavatatlannak is mondható, esetleg e légies pagodákhoz képest túlságosan nehézkesnek találtató lélek előtt. Aki viszont ügyeskedés nélkül – ezen örökké idegen élet felvállalásával – egyszerre foghat kinn s benn egeret (bár hegyeket talán továbbra sem mozgathat.) A bebábozódott személyiség áttűnését e tükröződések téridejébe (azaz az egymásra olvasott tizenkettedik és huszonegyedik századi szövegvilágok univerzális uniójába) szintén olyan esztétikai tüneménynek tekinthetjük, ami korszakokon átívelve terjesztheti ki szárnyait. „Az idő, nagy titok az idő... Ha egyetlen szemünk lenne, mint az Istennek, aki nem ismeri a teret, sem az időt, számunkra is megszűnne mindkettő az égő jelenben: egyszerre látnánk azt, ami elmúlt, és azt, ami következik, a jövőt... Mikor néznénk a tüzet, ahogy lassan kihamvad, mint a vágyak nélküli lélek, egyszerre látnánk a tüzet, a parazsat, és a lobogás megvilágítaná a felhasogatott fát is, ami élteti, de még ott hever a tűz mellett, arra várva, hogy bele vessék a lángokba. Megfigyelhetnénk a még ki nem vágott fát is, amiből majd a tüzet tápláljuk, az ágait, ahogy az ég felé kapaszkodik, az éveket, ahogy minden évben egyre feljebb, feljebb, hajszálról hajszálra közelebb jut oda, ahová vágyik. És megértenénk a lepkét is, miért repül az égő lángba...”

Az iménti idézet az operatőri-rendezői munkával már felhagyó, Zenitanítóként működő Szaladják István *Madárszabadító, felhő, szél* című filmkölteményéből való, mikor is a szerelméhez, a folyó túlpartjára igyekvő fiú

útitársa, az „Atyec”-nek szólított (az utolsó jelenetben agyonvert lélekszabadító) vándor – Buddha kihamvadó *Tűzbeszédén* kívül – valamit megidéz a prométheuszi vagy ikaroszi lélektípus öntőformáiból. Így van ez valahogy

68 Villányi szembe fordított tükreivel is, melyekben a költői ihletettséggel (Szaigjóban, majd többek közt követőjében, Basóban megtestesülő) zarándok lelke, illetve a maradványokban megmutatkozó mitizáló énfelfogás daimónikus sugallatai egyszerre vannak jelen. „Valójában zarándok költő és füst utastársak: a bűnös ragaszkodás, a hamis illúziók, a májá világból keresik a kijáratot. A fizikai vándorlás allegória: a metafizikai sík spirituális-szellemi zarándoklatának felel meg. Ily módon a szerző izzó vágyai, álmai, illetve a szemmel is érzékelhető füst metaforikus párt alkotnak, egyazon valóság kiegészítő oldalait képviselik.” (200–201.) Így tűnhet fel az egyik (nem mellesleg páratlan) oldalon Prospero, Horatius, Glenn Gould (s vele Johann Sebastian Bach), József Attila, Pilinszky János vagy a kevésbé ismert festő, Schuppen... Miközben, ha szövegszerűen nem is, láthatatlanul némely kortársunk is Szaigjó nyomában jár: mindenekelőtt a Villányival együtt vas kori fényűzésben élő Karátson Gábor, *Tao Te King*-fordításával és kommentárjaival, valamint az *Ulrik úr utazása* című regényével, aztán itt tartja a lépést Gyórfy Ákos, *Akutagava noteszből* című verseskötetével vagy Jász Attila, *Alvó szalmakutyák*-kötetével; de egy-egy pillanatra kinyílik Basil Bunting, Kamo no Chomei és Yoshishige no Yasutane *Fűkunyhója* is, amely a három szerző műveinek kompilációjaként (Pilinszky kifejezésével élve) metaformáját tekintve is idomul a *Tükröződések* tartalmi foglatához.

„Az igazság nem mondatokban rejlik, hanem a torzítatlan létezésben.” – írja az ugyancsak egyértelműen(?) utastárs Weöres Sándor *A teljesség felében*. Hogy múlt- és jelenidő, s az előre emlékeztető jövőidő parázsló, felcsapó füstje mennyire csípi az olvasó szemét, az csak annak megdörzsölése után, a csodálkozás pillanatainak elmúltával lesz érzékelhető. S hogy a Villányi G. András-féle összkép mennyiben marad torzító, mennyire válik áttetszővé (bennünk), azt csak a tótükör szilánkos szegélyén álló angyal mondhatná meg. Ha belenézhetne a megannyi széttöredezett, szétfolyó üveglapba. Ha mondatokban, s nem a torzítatlan létezésben állna. (*Scolar Kiadó, 2011, Budapest*)